

Overdenking en lezingen op 13 augustus 2023; ds. Carel van der Meij

Ezechiël 34: 1-12

Lied: *Voortaan zal Ik zelf omzien naar mijn schapen* (Zingend Geloven 5, 20)

ZG5 20

Voortaan zal Ik zelf om-zien naar mijn scha-pen.
Waar zij ook zijn ver-spreid,
mijn ko- nink-lijk be- leid
zoekt hen te red-den. Weet: uw Hoe-der zal niet sla- pen!

- 2 Mijn woede geldt wie wel op herders lijken,
maar weiden om het geld en met hun grof geweld
zichzelf ten koste van mijn kinderen verrijken.
- 3 Zij zijn vertrappt, maar Ik kom tussenbeide.
Aan wie verdreven is vergoed Ik het gemis.
Baanbrekend zal Ik zijn. Een ware vrijgeleide!
- 4 Vasthoudend zoek Ik naar wie was verloren.
Ik bied een warm onthaal aan wie is afgedwaald.
Hoe ver zij zijn verstrooid, mijn stem bereikt hun oren.
- 5 Ik zelf zal hun opnieuw een weg bereiden
en drinken bij de bron. Ik maak hen weer gezond
en voer hen naar de weelde van een groene weide.
- 6 Weer thuis gehaald naar liefelijke dreven,
en uit een zwarte nacht voorgoed bijeengebracht,
zullen zij weer met opgeheven hoofden leven.

Lezing: Lukas 15: 1-7

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Begin deze week bracht het nieuws het bericht dat het bedrijf *Direct Pay* failliet is gegaan. Waarom noem je dat in het begin van een overdenking, zou u kunnen vragen. Nou, *Direct Pay* was een bedrijf dat schulden opkocht. Als een telefoonmaatschappij bijvoorbeeld een schuld uit had staan van 150 euro, een schuld die lastig te innen was, dan kocht *Direct Pay* die schuld over voor de helft van het bedrag. Was de telefoonmaatschappij in ieder geval van het gezeur af. En *Direct Pay* ging meteen aan de slag met die schuld. Er kwamen allerlei administratieve kosten bij, en binnen de kortste keren was een schuld van 150 euro opgelopen tot 900 euro. Wie niet betaalde kreeg een rechtszaak aan de broek. Jaarlijks zette dat bedrijf zo'n veertigduizend keer de rechter aan het werk. En bracht het net zoveel mensen in grote problemen door oplopende schulden. Wat dat bedrijf deed was volkomen legaal.

In mijn ogen is het verband met de woorden van de profeet Ezechiël dan snel gelegd. Want die woorden vormen een aanklacht tegen de manier waarop het volk Israël geleid werd. Het is een aanklacht tegen *de herders van Israël*. Herders die niet naar hun schapen omkijken, die niet naar hun schapen op zoek gaan wanneer ze verloren lopen.

Ezechiël profeteert vanuit de situatie van de ballingschap van het Joodse volk. Jeruzalem is verwoest, een groot deel van het volk is weggevoerd naar het land van Babylon. Ezechiël kijkt terug. Hoe heeft het zover kunnen komen? En hij klaagt de bovenlaag van het volk Israël aan, de leidende kringen, de mensen die de dienst uitmaakten in Jeruzalem. Ze hebben gehandeld uit hebzucht en uit eigenbelang, ze hebben macht boven recht laten gelden, ze keken niet naar andere mensen om, mensen die van hen afhankelijk waren. Hun lot deed er voor hen niet toe. Ze kenden geen mededogen maar toonden zich onverschillig.

Dat lijkt gevaarlijk veel op de manier waarop zo'n bedrijf als *Direct Pay* te werk ging, vind ik. Als er maar geld binnenkwam. En als dat mensen in de problemen bracht, jammer dan, hun probleem. Nu is dat bedrijf gelukkig failliet, maar het is vast niet het enige bedrijf dat zo te werk gaat. Mijn vraag is dan: waarom is de wetgeving in dit land zo ruim dat zulke bedrijven gewoon hun gang kunnen gaan? Waarom worden mensen niet beter beschermd tegen zulke woekerpraktijken?

U zult misschien zeggen: de overheid doet toch van alles aan schuldhulpverlening? Zeker, al wordt veel van dat werk gedaan door de vrijwilligers van *Schuldhulpmaatje*, een organisatie die vanuit de diaconieën in Nederland is opgezet. En ik moet denken aan een Tweede Kamerlid van het CDA, die ik daar over hoorde spreken een tijdje terug. Hij meldde dat het bedrag, dat de overheid uitgeeft aan schuldhulpverlening, hoger is dan het totale bedrag dat openstaat aan problematische schulden. En dat vond dat kamerlid toch eigenlijk ook wel heel raar.

Wie macht heeft draagt verantwoordelijkheid. En kan daar ook op worden aangesproken. Dat is wat we horen in de woorden van de profeet Ezechiël. De leiders van het volk Israël worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid. En aangeklaagd omdat ze het erbij hebben laten zitten. Ze hebben de mensen die van hen afhankelijk waren niet gesteund. Ze hebben ze aan hun lot overgelaten. En daarom zegt God, bij monde van de profeet, zijn vertrouwen in die leiders op. Want ze hebben zich aan hun zorgplicht onttrokken.

Nu kun je de woorden van de profeet Ezechiël niet zomaar even toepassen op de stand van zaken in de Nederlandse samenleving. Het is veel duidelijker wanneer we wijzen naar landen als Rusland of Wit Rusland, waar mensen om niets in de gevangenis worden gegooid, waar mensen als kanonnenvlees worden gebruikt. Daar slaan mensen op de vlucht, ze raken letterlijk verstrooid over heel het aardoppervlak, zoals het in de woorden van de profeet klinkt.

Maar het kan ook geen kwaad om kritisch naar onze eigen samenleving te kijken. Mensen die macht uitoefenen, mensen die leiding geven, moeten rekenschap afleggen, horen we in de Bijbel. Hoeveel gewicht legt zorgplicht dan in de schaal in onze samenleving, en hoe verhoudt zich dat tot de zelfredzaamheid, waar vaak over wordt gesproken, en die in de regel van mensen wordt geëist? Daar zijn niet zomaar eenvoudige antwoorden op te geven, zeker niet vanaf een kansel. Maar als we de woorden van de profeet Ezechiël serieus willen nemen zullen we daar toch over na moeten denken en over moeten spreken met elkaar.

Mensen vinden het misschien helemaal niet leuk om met schapen vergeleken te worden, maar het gebeurt wel, zowel in de woorden van de profeet Ezechiël als in de woorden van Jezus, die de evangelist Lukas ons doorgeeft. En als je ziet hoeveel mensen er in deze wereld angstig op de vlucht zijn klopt het beeld volgens mij maar al te goed. Daarom geeft het mij hoop dat er in de Bijbel niet alleen teruggekeken wordt naar wat er fout ging. De profeet kijkt ook vooruit. En hij verwoordt Gods belofte dat het niet altijd bij het oude zal blijven. *Ik zal zelf voor mijn schapen zorgen*, horen we.

Wie weet hebben de mensen van het volk Israël die belofte vervuld gezien toen ze terug mochten keren uit de ballingschap, tegen alle verwachting in. Toen ze weer terug kwamen in Jeruzalem en daar aan een nieuwe toekomst mochten bouwen. In de Bijbel klinkt een oordeel nooit los van een nieuwe belofte. God is niet gericht op ondergang, maar op een nieuwe toekomst. En daarbij wordt niemand uitgesloten. Zoals het in de profetieën van Ezechiël een paar verzen eerder klinkt, waar we horen: „Zo waar ik leef - spreekt God, de Heer - de dood van een slecht mens geeft me geen vreugde, Ik wil dat hij een andere weg inslaat en in leven blijft“.

Het beeld van God dat we hier zien is het beeld van een herder die altijd naar zijn schapen op zoek blijft, ook als ze afgedwaald zijn. Op die manier is het oog van God op mensen gericht. Dat zien we ook in het verhaal dat de evangelist Lukas ons doorgeeft. Het accent is anders dan in de woorden van de profeet Ezechiël. Daar hoorden we over mensen voor wie niet gezorgd werd, die aan hun lot werden overgelaten. Hier horen we over tollenaars en zondaars. Tollenaars waren mensen die maar al te goed voor zichzelf zorgden. Ze inden de belasting voor de Romeinse bezetter en verrijkten zich daarbij op een schandalige manier. Dat dat niet deugt wordt in het Evangelie niet met de mantel der liefde toege-dekt.

Tollenaars horen bij zondaars, en ze worden vergeleken met schapen die verloren zijn geraakt. Dat be-tekent niet dat ze verdwaald zijn. Het werkwoord dat daar staat geeft aan dat ze een weg gekozen hebben die naar de ondergang leidt. Maar ook hier is het de vraag wat er dan nodig is. Ook hier komt aan de orde dat er een herder nodig is die voor zijn schapen zorgt en ze niet verloren laat gaan. De herder moet duidelijk maken dat hij altijd op zoek zal blijven naar zijn schapen.

Misschien komen daarom al die tollenaars en zondaars wel naar Jezus toe om naar hem te luisteren. Ze voelen dat Jezus hen niet definitief afgeschreven heeft, en dat is iets heel anders dan de houding die ze van andere mensen gewend zijn. Dat horen we in het gemor van de Farizeeën en de schriftgeleerden. Zij zitten vastgeroest in het oordeel dat ze over anderen uitgesproken hebben. Natuurlijk deugt het niet wat tollenaars doen, maar is daar alles mee gezegd wat je over het leven van een mens kunt zeggen? Blijft er nog ruimte over voor een nieuwe kans, een andere weg om in te slaan? Is er nog ruimte voor de belofte van God dat alles anders kan worden in een mensenleven, in onze wereld?

Naar een schaap zouden jullie altijd op zoek gaan, zegt Jezus. Ook als het verloren lijkt te gaan. Juist als het verloren lijkt te gaan. Dat schaap hoort bij jou, jij bent z'n herder. Je laat het niet aan z'n lot over. Maar dat schaap is maar het beeld dat Jezus gebruikt. Door dat beeld stelt Hij de vraag: en hoe zit het dan met de mensen om je heen? Als die verloren lopen, ga je daar dan ook achteraan? Of schrijf je ze af omdat ze niet binnen de lijntjes van het fatsoen hebben gelopen die mensen voor elkaar getrokken hebben?

Op de achtergrond hoor je als het ware de woorden van Kaïn, die door God gevraagd wordt waar zijn broer Abel is. *Dat weet ik niet*, antwoordt Kaïn, *moet ik soms waken over mijn broer?* De oude vertaling maakt het misschien nog wel duidelijker: *ben ik mijn broeders hoeder?* Moeten wij elkaars herder zijn?

Als we er naar op zoek zijn dat de vreugde in de hemel ook onze vreugde wordt kunnen we alleen maar met „ja“ antwoorden op die vraag. Niemand zal naar ons toekomen als we uitstralen dat we niet bereid zijn naar die ander te luisteren. Niemand zal zich uitgenodigd voelen zijn leven te beteren als we laten merken dat we geen seconde geloven dat die verbetering er in zit. Dat zit diep in onze cultuur. *Eens een dief, altijd een dief*, luidt het gezegde in onze taal. Het is nodig om ons af te vragen in hoeverre zulke gedachten nog in onze ziel gekerfd zitten.

De boodschap van het Evangelie is dat van ons gevraagd wordt dat we een ander mens nooit opgeven. Dat er altijd ruimte blijft voor belofte en toekomst. Dat klinkt zelfs door in de strenge woorden van Ezechiël. En we horen het helemaal duidelijk in de woorden die Jezus tot ons spreekt in het Evangelie. Laten we op zoek blijven naar de zuster en broeder in de ander, en voor elkaar proberen te zorgen, in het dankbare vertrouwen dat ons leven wordt gedragen door God, die voor ons zorgt en ons wil hoeden als zijn schapen.

In de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.